

Handbook of lesbian and gay studies

Diane Richardson & Steven Seidman (Eds.)

London (SAGE Publications Ltd) 2002
472 blz., € 136

Academici die zich richten tot lesbische en homostudies, kunnen niet voorbijgaan aan een uitgebreid geheel van Amerikaanse en Britse publicaties. Wat betreft innovatie in thema's en methodologie is men voor een groot deel aangewezen op Angelsaksische literatuur (Dewaele & Motmans, 2003). Het *Handbook of lesbian and gay studies* van Diane Richardson en Steven Seidman (Eds.) biedt een uitgelezen kans om de Angelsaksische wereld van lesbische en homostudies in al zijn aspecten te verkennen.

Voor de leek bevat de omvangrijke reader een schat aan informatie en een uitgebreide reeks referenties naar basiswerken van onder andere Alfred Kinsey (1948), Michel Foucault (1978), Mary McIntosh (1968), en Judith Butler (1993). Geschiedkundig passeert een aantal belangrijke gebeurtenissen in het verhaal van de lesbische en homo-emancipatie de revue, waaronder de publicatie van het Kinsey-rapport in 1948, de Stonewall-rellen in New York in 1969, het uitbreken van de aids-epidemie in de jaren tachtig en de geboorte van 'queer theory' in de jaren negentig. Voor de onderzoeker die reeds veel ervaring heeft met lesbische en homostudies, zijn de verschillende theoretische inzichten waarop de auteurs zich beroepen waarschijnlijk interessanter. Sociologische, sociaal-psychologische, feministisch-postmoderne, culturele studies, en 'queer'-perspectieven worden in reenschap gebracht.

Opgedeeld in vier clusters, lijkt het boek mooi afgebakend. Echter, de vier delen (geschiedenis en theorie, identiteit en gemeenschap, instituties, en politiek) lopen thematisch sterk door elkaar. Het onderwerp 'queer theory' bijvoorbeeld, raakt aan theoretische aspecten, kent een plaats in de geschiedenis van lesbiennes en homo's, draagt een bepaalde politiek uit en tracht een gemeenschap van mensen onder één noemer van diversiteit te brengen. 'Queer' blijkt een ideologie te zijn die zich moeilijk concretiseert.

De diversiteit van het *Handbook of lesbian and gay studies* kan het best geïllustreerd worden middels het kort aanhalen van een aantal uiteenlopende artikelen die erin zijn opgenomen. Leslie J. Morgan laat in 'Lesbian and gay bodies of law' zien dat de positie van lesbiennes en homo's binnen het recht nog steeds dubieus is. Hoewel de woorden 'lesbienne' en 'homoseksueel' bijna niet voorkomen in de letter van de wet, zijn zij veelvuldig slachtoffer (geweest) van het wettelijke systeem. Binnen dit systeem beroept men zich dikwijls op argumenten die hun oorsprong zouden kennen binnen de 'natuur.' De discussie over natuur versus cultuur is dan ook nooit ver weg. Morgan haalt verschillende vertogen aan die gebruikt worden binnen het juridische systeem en illustreert dit aan de hand van befaamde rechtszaken.

De economische invalshoek is ruim vertegenwoordigd in de bundel: discriminatie op de werkvloer, het lesbische en homokoppel als kapitaalcrachtige 'dyade' (DINK's: Double Income No Kids), een studie van de 'pink dollar,' en lesbiennes

nes en homo's als trendsettende consumenten. Marieka M. Klawitter waarschuwt in haar bijdrage 'Gay and lesbians as workers and consumers in the economy' voor mythen (mieten?) die door de media worden gecreëerd. Ze legt de onderliggende politieke agenda's bloot van zowel rechtse conservatieven als van emancipatorische lesbiennes en homo's. Het positioneren van lesbiennes en homo's als kapitaalkrachtige doelgroep kan volgens haar zowel positieve als negatieve consequenties hebben. Een gelijksoortige redenering wordt gegeven door David Bell en Jon Binnie in 'Sexual citizenship'. Zij plaatsen het demoniseren van homo's als passieve en oppervlakkige consumenten tegenover het toejuichen van het creatieve en innovatieve karakter van de homoconsumptiecultuur.

Onlangs is in België het burgerlijk huwelijk opengesteld voor lesbiennes en homo's, waarbij de vraag naar voren kwam of trouwen gelijk staat aan het verkopen van je lesbische of homoziel aan de heteronormatieve samenleving. In 'Queer families quack back' van Judith Stacey en Elizabeth Davenport wordt op deze kwestie ingegaan. Wat 'queer families' precies zijn, blijkt moeilijk te bepalen; dat ze soms verdacht conformistisch blijken te zijn, is enigszins teleurstellend. Het metaforisch beeld dat de auteurs gebruiken van het lelijke eendje (lees: de lesbienne of homo) dat uitgroeit tot een prachtige zwaan, lijkt in dit opzicht dan ook overmoedig. De auteurs trachten moeilijke vraagstukken op te lossen als 'Huwelijk of partnerschapregeling?' en 'Kunnen lesbiennes en homo's goede ouders zijn?'

De geschiedenis van politieke lesbische en homobewegingen is er één van strijd en conflict, zowel binnen de bewegingen zelf als tussen de bewegingen en de heteronormatieve samenleving. Stephan Engel geeft in 'Making a minority' een beknopt overzicht van de geschiedenis van de Amerikaanse lesbische en homogroeperingen. Zo laat hij zien dat de bewegingen zich in de jaren zestig en zeventig vaak vormden naar een etnisch model. In de jaren tachtig had aids een enorme impact op de evolutie van de organisaties. En met de opkomst van 'queer theory' in de jaren negen-

tig wordt duidelijk dat de ideeën binnen de bewegingen aan verandering onderhevig zijn; de mannelijke, blanke, middenklasse visie die door vroege homo's werd uitgedragen, stuit op interne weerstand.

Vaak bepaalt de politieke hegemonie in welke mate er openingen zijn voor lesbische en homoorganisaties om zich te ontplooiën en lesbische en homothema's op de politieke agenda te zetten (Dewaele & Michielsens, 2003). Zo geeft Barry D. Adam in 'From liberation to transgression and beyond' aan dat de Thatcher- en Reagan-regeringen het toonbeeld waren voor het koude, neoconservatieve politieke klimaat waaronder de lesbische en homobewegingen leden. Het al dan niet toelaten van lesbiennes en homo's in het Amerikaanse leger is in dit verband illustratief en werd een belangrijk thema tijdens de Clinton-regering, door Engel aangehaald als de eerste lesbienne- en homovriendelijke regering. Dat de toelating uiteindelijk mislukte, komt volgens hem doordat de lesbische en homobeweging er niet in slaagde een coherente agenda op te stellen en conservatieve krachten werden onderschat.

Buiten lesbisch- en homo-onvriendelijk politiek discours vindt er ook nog steeds veel discriminatie en geweld plaats ten opzichte van lesbiennes en homo's. Het fenomeen van 'gay bashing' en het invoeren van een verbod op 'hate crimes' worden kritisch besproken in het artikel 'Anti-gay and lesbian violence and its discontents' door Valerie Jenness en Kimberly D. Richman. Heteronormativiteit, homofobie en geweld tegen lesbiennes en homo's zijn met elkaar verbonden, maar niet op een ondubbelzinnige manier, aldus de auteurs.

Uit bovenstaande beschrijving zal waarschijnlijk al zijn duidelijk geworden dat het *Handbook of lesbian and gay studies* een strikt Angelsaksische aangelegenheid is. Het is van belang om de Europese lesbische en homogemeenschappen met hun eigen cultuur en geschiedenis hiervan te onderscheiden. Europese en andere niet-Angelsaksische publicaties over lesbiennes en homo's zijn vaak zeer waardevol en kunnen een ander cultureel per-

spectief bieden. Het is dan ook jammer dat men in deze reader de kans niet heeft benut om 'lesbische en homoautoriteiten' uit verschillende niet-Angelsaksische landen aan bod te laten komen. Zo heeft Jan-Willem Duyvendak (1994) een mooie analyse gemaakt van de verzuiling van de lesbische en homobeweging in Nederland en ook de publicaties van Judith Schuyf (1996) over lesbische en homo-ouderen zijn verhelderend en contrasterend in vergelijking met gegevens uit Amerikaanse literatuur.

Angelsaksisch lesbisch en homo-onderzoek is vaak innovatief en trendzettend. Nieuwe onderzoeksdomeinen als transgenderisme, oudere lesbiennes en homo's, en de economische positie van lesbiennes en homo's, vinden hun oorsprong in de VS. Het blijft een vraagteken waarom dit zo is. Zijn Amerikaanse netwerken beter uitgebouwd om hun literatuur ook in niet-Angelsaksische taalgebieden te verspreiden? Wordt de verspreiding van bijvoorbeeld Europese lesbische en homoliteratuur gehinderd door de versnippering in talen en cultuur? Deze vragen en de verhouding tussen Angelsaksische en niet-Angelsaksische literatuur komen helaas weinig tot niet aan bod.

Daarnaast gaat de bundel ook niet in op de onderwerpen bisexualiteit en transgenderisme. Dit is vreemd, want het is bij uitstek in de Verenigde Staten dat we een opkomst zien van belangstelling voor bijvoorbeeld transgenderthema's (Currah, Minster & Green, 2000). In de VS spreekt men immers over de 'LGBT movement' (Lesbians, Gays, Bisexuals and Transgenders) en meer recent zelfs over de 'LGBTIQ movement' (Intersexed and Queer).

Ten slotte nog dit: in het *Handbook of lesbian and gay studies* moet men geen overzicht van onderzoeken met uitgebreide kwantitatieve gegevens of methodologische besprekingen verwachten. Het boek bespreekt vooral theoretische concepten, lesbische en homogeschiedenis, identiteiten, discoursanalyse, politiek en structuren, en dit alles vanuit een duidelijk Amerikaanse culturele achtergrond. Binnen deze beperkingen weerspiegelt de bundel een postmoderne geschiedenis van strijd, conflict, gemeenschap en saamhorigheid,

en wordt de lezer geprikkeld met interessante vraagstukken.

Alexis Dewaele

Literatuur

- Butler, J. (1993). *Gender trouble*. New York: Routledge.
- Currah, P., Minster, S. & Green, J. (2000). *Transgender equality: A handbook for activists and policymakers*. URL: <http://www.nglrf.org/downloads/transseq.pdf> [2003, 15 september]
- Dewaele, A. & Michielsens, M. (2003). *Structurele en culturele belemmeringen en succesfactoren in het leven van holebi's: Een verkenning*. Antwerpen: Reprografie UA.
- Dewaele, A. & Motmans, A. (2003). Holebi's in het voetlicht: Holebi's bekeken door beleid, samenleving en onderzoek. In M. Michielsens, J. Breda, M. Van Haegendoren & J. Vranken (Eds.), *Jaarboek Steunpunt Gelijkekansenbeleid 2003* (pp. 165-192). Antwerpen: Garant.
- Duyvendak, J.-W. (1994). *De verzuiling van de homobeweging*. Amsterdam: Uitgeverij Sua.
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality*. New York: Pantheon.
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B. & Martin, C.E. ([1948] 1988). *Sexual behavior in the human male*